

Hoàn thiện mô hình tổ tiết kiệm và vay vốn góp phần quản lý tín dụng chính sách hiệu quả

ThS. DƯƠNG QUYẾT THẮNG

Ngân hàng Chính sách xã hội Việt Nam

Ngân hàng chính sách xã hội (NHCSXH) Việt Nam được thành lập theo Quyết định số 131/2002/QĐ-TTg của Thủ tướng Chính phủ trên cơ sở tổ chức lại Ngân hàng Phục vụ người nghèo sau khi tách khỏi NHNo&PTNT Việt Nam. Sau 10 năm hoạt động, được sự quan tâm, chỉ đạo của các cơ quan Đảng và chính quyền các cấp, sự phối hợp chặt chẽ của các tổ chức chính trị- xã hội, sự ủng hộ của người nghèo và các đối tượng chính sách khác, cùng với sự phấn đấu nỗ lực của tập thể cán bộ, viên chức trong toàn hệ thống, NHCSXH đã thực hiện tốt những mục tiêu mà Chính phủ đã đặt ra ban đầu. Đó là tập trung nguồn lực lớn, tạo bước đột phá trong công tác giảm nghèo; nâng cao chất lượng và hiệu quả vốn tín dụng chính sách; tách tín dụng chính sách ra khỏi tín dụng thương mại; huy động lực lượng toàn xã hội tham gia vào sự nghiệp xóa đói giảm nghèo và góp phần hạn chế nợ cho vay nặng lãi ở khu vực nông thôn.

1. Cho vay qua Tổ tiết kiệm và vay vốn - phương thức quản lý tín dụng đặc thù của Ngân hàng chính sách xã hội

Tính đến ngày 31/12/2012 tổng dư nợ của NHCSXH đạt 113.921 tỷ đồng, gấp 16 lần so với thời điểm nhận bàn giao; tốc độ tăng trưởng bình quân hàng năm đạt 32,8%. Hiện

có gần 7,1 triệu hộ nghèo và các đối tượng chính sách còn dư nợ, tăng hơn 4 triệu khách hàng so với thời điểm nhận bàn giao, với dư nợ bình quân 16 triệu đồng/hộ. Công tác thu hồi nợ của NHCSXH đạt kết quả cao, doanh số thu nợ đã bảo đảm được hơn 50% doanh số cho vay ra hàng năm; các khoản nợ quá hạn tiếp nhận từ các cơ

quan, đơn vị cho vay trước đây về cơ bản đã được thu hồi; tỷ lệ nợ xấu giảm qua các năm... Trước đây, mặc dù người dân nghèo cũng được Chính phủ hỗ trợ nguồn vốn để cải thiện đời sống nhưng do họ chưa biết cách làm ăn, nên đồng vốn không được sử dụng hiệu quả, không thoát được nghèo. Từ khi NHCSXH ra đời đã phối hợp cùng với các tổ chức chính trị- xã hội tập huấn, trợ giúp kỹ thuật, hướng dẫn người dân cách làm ăn để sử dụng đồng vốn sao cho có hiệu quả nhất. Kết quả là rất nhiều hộ vay đã trả được nợ cho NHCSXH đầy đủ, đúng hạn và đã thoát nghèo. Đây là lý do tỷ lệ nợ xấu của NHCSXH chỉ chưa đạt 2%/tổng dư nợ, trong khi tỷ lệ nợ xấu của các tổ chức tín dụng khác là 2 con số.

Đạt được những thành công trên là do NHCSXH đã xây dựng được mô hình tổ chức và phương thức quản lý tín dụng đặc thù và hiệu quả, phù hợp với điều kiện thực tiễn và cấu trúc hệ thống chính trị của nước ta (hiện có gần 8.000 cán bộ lãnh đạo của các cơ quan quản lý Nhà nước và tổ chức chính trị- xã hội tham gia kiêm nhiệm công tác quản trị NHCSXH). Mô hình này đã dựa trên và củng cố thêm mối quan hệ chặt chẽ giữa NHCSXH với cấp ủy, chính quyền và các tổ chức chính trị- xã hội từ Trung ương tới địa phương, gắn bó với người dân thông qua các Tổ tiết kiệm và vay vốn (TTK&VV) do các tổ chức chính trị- xã hội thành lập (Hội Phụ nữ, Nông

dân, Cựu chiến binh, Đoàn Thanh niên). Hệ thống Điểm giao dịch của NHCSXH trải khắp trên toàn quốc xuống tận các xã là điều kiện để xóa tình trạng xã trắng tín dụng của Nhà nước. Mô hình “Điểm giao dịch của NHCSXH tại trụ sở Ủy ban nhân dân xã” là một bước tiến trong cải cách thủ tục hành chính, tạo điều kiện thuận lợi cho người nghèo được tiếp cận dễ dàng với nguồn vốn ưu đãi của Nhà nước.

Sau 10 năm triển khai thực hiện, đến 31/12/2012, 4 tổ chức hội (Hội Nông dân, Hội Phụ nữ, Hội Cựu chiến binh và Đoàn TNCS Hồ Chí Minh) đã tham gia quản lý 111.620 tỷ đồng, chiếm 98% dư nợ của NHCSXH và đồng thời, tổ chức thành lập, quản lý, chỉ đạo hoạt động đối với 200.000 TTK&VV và 10.861 Điểm giao dịch xã của người dân thực sự đã tạo nên một mạng lưới tín dụng tiện lợi, rộng khắp đến tận người dân.

TTK&VV là tổ chức mạng lưới được thành lập và hoạt động theo khuôn khổ pháp lý quy định tại Nghị định số 78/2002/NĐ-CP ngày 04/10/2002 của Chính phủ; Quyết định số 783/QĐ-HĐQT ngày 29/7/2003 của Hội đồng quản trị NHCSXH. Điều 5 Nghị định số 78 quy định: “TTK&VV là tổ chức do các tổ chức chính trị- xã hội hoặc cộng đồng dân cư tự nguyện thành lập trên địa bàn hành chính của xã, được UBND cấp xã chấp thuận bằng văn bản” với quy định này được

Sau 10 năm triển khai thực hiện, đến 31/12/2012, 4 tổ chức hội (Hội Nông dân, Hội Phụ nữ, Hội Cựu chiến binh và Đoàn TNCS Hồ Chí Minh) đã tham gia quản lý 111.620 tỷ đồng, chiếm 98% dư nợ của NHCSXH và đồng thời, tổ chức thành lập, quản lý, chỉ đạo hoạt động đối với 200.000 TTK&VV và 10.861 Điểm giao dịch xã của người dân thực sự đã tạo nên một mạng lưới tín dụng tiện lợi, rộng khắp đến tận người dân.

hiệu TTK&VV có thể do các tổ chức chính trị- xã hội thành lập, có thể do cộng đồng dân cư thành lập. Thành phần tổ viên không phân biệt hội viên các tổ chức chính trị- xã hội, miễn là thuộc đối tượng hộ nghèo và các đối tượng chính sách khác có nhu cầu vay vốn NHCSXH.

TTK&VV trong thực tế đang tồn tại nhiều loại hình khác nhau và được vận dụng một cách linh hoạt: TTK&VV do các tổ chức chính trị- xã hội thành lập, thành viên của tổ là hội viên của tổ chức đó; TTK&VV do các tổ chức chính trị- xã hội thành lập, nhưng thành viên của tổ bao gồm tất cả các đối tượng vay vốn trên địa bàn, Tổ trưởng do một tổ chức hội đảm nhận; một số nơi TTK&VV thành

lập theo địa bàn thôn, ấp, bản, làng và Tổ trưởng do Trưởng thôn kiêm nhiệm; một số nơi do đối tượng vay phân tán, TTK&VV thành lập liên thôn, liên bản và do một cán bộ Hội cấp xã được phân công làm Tổ trưởng; có nơi TTK&VV đã hình thành "tổ mẹ- tổ con"; tổ mẹ thành lập theo Quy chế, tổ con là một bộ phận của tổ mẹ gắn với mạng lưới tổ chức chân rết của các tổ chức chính trị- xã hội. Ngoài ra, một số địa phương mạng lưới TTK&VV hình thành trên địa bàn xã chỉ gắn với một tổ chức chính trị- xã hội được lựa chọn (trong trường hợp này, thành viên tổ là đối tượng vay vốn trên địa bàn).

Hiệu quả mang lại từ công tác huy động tiết kiệm không những giúp hộ nghèo tạo lập tài khoản tiết kiệm, điều chỉnh chi tiêu hợp lý, góp phần tạo nguồn vốn cho vay mới dồi dào hơn mà thực tế đã cho thấy, những tổ tham gia tiết kiệm tốt còn sử dụng vốn rất hiệu quả. Trước năm 2003, một bộ phận lớn người nghèo và các đối tượng chính sách ở vùng sâu, vùng xa, vùng đặc biệt khó khăn chưa được tiếp cận với kênh tín dụng chính sách của Nhà nước, thì đến nay đã không còn "xã trắng" về tín dụng chính sách nhờ hệ thống "cánh tay nối dài" là các tổ chức hội và TTK&VV nhận dịch vụ ủy thác cho NHCSXH.

Thông qua phương thức ủy thác qua các tổ chức chính trị- xã hội đã huy động được sức mạnh tổng hợp của cả hệ thống

chính trị hàng vạn con người từ Trung ương đến cơ sở lao động không mệt mỏi để chuyển tải vốn ưu đãi của Nhà nước đến hàng chục triệu lượt hộ nghèo và đối tượng chính sách, giúp họ biết sử dụng vốn vay, nâng cao thu nhập, ổn định cuộc sống, góp phần thực hiện mục tiêu quốc gia về xóa đói, giảm nghèo, an sinh xã hội.

Trải qua hơn một thập kỷ hoạt động, phương thức ủy thác tín dụng cho các tổ chức chính trị- xã hội được đúc kết là một phương thức hoàn toàn phù hợp với đặc thù của tín dụng chính sách, phù hợp với năng lực quản lý và phương thức hoạt động của tổ chức chính trị- xã hội, là đặc điểm riêng có khi tổ chức thực hiện tín dụng vi mô ở Việt Nam. Việc làm này đã tạo điều kiện cho các tổ chức chính trị- xã hội có thêm điều kiện củng cố tổ chức của mình gần dân hơn, sát dân hơn, hoạt động hiệu quả hơn, năng lực cán bộ hội được nâng lên, hội viên gắn bó hơn với các tổ chức hội. Đồng thời, tổ chức hội có thêm nguồn kinh phí hoạt động và thực hiện tốt hơn việc lồng ghép các chương trình, kế hoạch của hội với chương trình vay vốn tín dụng chính sách. Có thể nói, phương thức ủy thác qua các tổ chức chính trị- xã hội là sáng tạo, phù hợp với thực tiễn, phù hợp với tôn chỉ mục đích hoạt động của tổ chức hội, phù hợp với tính chất của tín dụng chính sách, được cấp ủy, chính quyền và nhân dân đồng tình ủng hộ. Qua phương thức này cũng tạo

điều kiện cho việc công khai hóa, dân chủ hóa kênh tín dụng chính sách, tận dụng được mạng lưới sẵn có của tổ chức hội để đưa vốn tín dụng ưu đãi đến đúng đối tượng thụ hưởng, đến những vùng khó khăn, vùng sâu, vùng xa... nhưng tiết giảm đáng kể chi phí cho ngân sách Nhà nước.

2. Hoàn thiện mô hình tổ tiết kiệm và vay vốn góp phần quản lý tín dụng chính sách hiệu quả

Việc tồn tại các loại hình TTK&VV với nhiều loại hình khác nhau, nhiều cơ cấu và cấp độ quản lý khác nhau như thực tế những năm qua tất yếu không thể có được một cơ chế hoạt động thống nhất, và NHCSXH không thể điều hành hoạt động theo một quy chuẩn nhất định.

Các tổ chức hội khi thành lập TTK&VV đều dựa vào mạng lưới ở cơ sở là các chi hội, các chi hội trưởng thường kiêm làm Tổ trưởng TTK&VV. Đây là điểm mạnh khi thực hiện cơ chế ủy thác qua các tổ chức chính trị- xã hội, bảo đảm sự kết hợp giữa hoạt động của các tổ chức hội với hoạt động của TTK&VV trong việc hướng dẫn sản xuất, sử dụng vốn vay và giám sát việc trả nợ của các tổ viên một cách thường xuyên, đều đặn. Lợi thế này được phát huy khi tổ viên TTK&VV là hội viên các tổ chức hội, còn tổ viên TTK&VV là đối tượng vay vốn trên địa bàn thì không phát huy được lợi thế này.

Một thực tế ở cơ sở là Tổ trưởng TTK&VV thường do

Chi hội trưởng các tổ chức hội kiêm nhiệm, mặt tốt của việc bố trí cán bộ này đã gắn được hoạt động của TTK&VV với hoạt động của các tổ chức hội, bảo đảm việc thực hiện hợp đồng nhận uỷ thác của cấp hội ở xã, phường. Điều đáng quan tâm, nếu Chi hội trưởng các tổ chức hội là đối tượng được vay vốn (thuộc diện hộ nghèo) thì sự kết hợp này rất hiệu quả. Trái lại, trường hợp Chi hội trưởng không phải là đối tượng được vay vốn (đây là trường hợp phổ biến hiện nay) thì hoạt động vay vốn, trả nợ của tổ viên chỉ là một phần việc trong chương trình hoạt động của tổ chức hội. Chính do vai trò Tổ trưởng đối với các tổ viên TTK&VV không phải là hội viên của hội nên tác dụng bị hạn chế.

Trong thực tiễn cũng đã phát sinh những bất cập trong việc quản lý vốn cho vay của TTK&VV như hiện tượng vay ké, tiền thu lãi không nộp kịp thời, Tổ trưởng lạm dụng vượt quá quy định về thu nợ gốc, vai trò tương trợ giúp đỡ nhau trong sản xuất, đời sống, cùng liên đới chịu trách nhiệm trong việc vay vốn, trả nợ Ngân hàng còn bất cập.

Vì vậy, việc nhân rộng các tổ TTK&VV tốt là rất cần thiết trong việc nâng cao chất lượng các chương trình tín dụng. Để công tác huy động ngày càng đem lại hiệu quả cao, Ngân hàng và các tổ chức, đoàn thể tiếp tục đẩy mạnh tuyên truyền, vận động các hộ dân tích cực gửi tiền tiết kiệm,

trong đó chú trọng nâng cao tinh thần trách nhiệm của tổ trưởng, xây dựng và nhân rộng các mô hình tổ hoạt động có chất lượng cao. Để xây dựng mạng lưới Tổ TK&VV hoạt động thật sự hiệu quả, trong thời gian tới cần thực hiện các biện pháp sau:

Một là, xây dựng mạng lưới TTK&VV tổ chức theo từng hội là phù hợp. Tổ chức chính trị-xã hội là chỗ dựa, là công cụ để thực hiện chính sách tín dụng ưu đãi của Nhà nước đối với hộ nghèo, việc xây dựng mạng lưới TTK&VV thuộc từng tổ chức hội là cơ sở để thực hiện nghiệp vụ uỷ thác của các tổ chức chính trị-xã hội. Tổ TK&VV phải được thành lập trên cơ sở các thành viên là hội viên của cùng một tổ chức hội, đoàn thể và Tổ trưởng là Chi hội trưởng hoặc hội viên có năng lực, có tâm huyết và phẩm chất đạo đức tốt được các hội viên trong Tổ tín nhiệm. Có như vậy mới nâng cao được trách nhiệm của từng tổ chức hội, đoàn thể, đồng thời tạo điều kiện cho tổ chức hội nâng cao được vị thế vai trò trong quá trình triển khai các nhiệm vụ chính trị của mình. Thực tế hiện nay khi Tổ TK&VV gồm các thành viên là hội viên của tổ chức hội, đoàn thể thì hoạt động rất hiệu quả, có sinh hoạt định kỳ, hỗ trợ phổ biến kinh nghiệm lẫn nhau và kiểm tra việc sử dụng vốn đầy đủ. Ngược lại, các Tổ do hội này quản lý nhưng tổ viên thì lại là hội viên của hội khác thì việc giám sát kiểm tra, đôn

đốc thu hồi nợ rất khó khăn và bất cập trong chỉ đạo điều hành của hội, đoàn thể cấp trên.

Trên một địa bàn thôn, ấp, bản, làng sẽ tồn tại các TTK&VV mà tổ viên là hội viên của tổ chức hội thuộc đối tượng vay vốn. Trong trường hợp đối tượng vay vốn thuộc hội viên của tổ chức hội không đủ số lượng tổ viên để thành lập TTK&VV theo quy định (từ 5 đến 50 thành viên) thì tổ chức TTK&VV ghép các hội viên của các hội trên địa bàn thành một tổ, thành viên tổ được các tổ viên tín nhiệm bầu làm Tổ trưởng thuộc hội viên của tổ chức chính trị-xã hội nào thì TTK&VV do tổ chức chính trị-xã hội đó quản lý. Tổ chức TTK&VV theo mô hình trên đây sẽ thực hiện được sự quản lý thống nhất, tạo điều kiện theo dõi sát sao kịp thời, phù hợp thực tế phân bố dân cư và phù hợp với tổ chức mạng lưới hoạt động của các tổ chức chính trị-xã hội ở cơ sở hiện nay.

Hai là, đối với các TTK&VV mà thành viên là các hộ sống trên địa bàn nhưng không phải là hội viên của tổ chức hội thì Tổ trưởng nên giao cho Trưởng thôn, khối phố hoặc Chi hội trưởng của hội, đoàn thể đảm nhiệm nhưng vẫn do hội, đoàn thể đứng ra thành lập. Hiện nay có quy định Trưởng thôn đứng ra thành lập tổ cần phải xem xét lại nhằm tạo điều kiện cho việc điều hành nguồn vốn được thống nhất và tập trung, tránh sự so bì, nghi kỵ lẫn nhau

xem tiếp trang 74